

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

25 Quomodo reus in iudicio legitimè interrogatur, ut respondere ueritatem
fatendo teneatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

Quando reus in iudicio legitime interrogatur, ita
ut respondere veritatem faten-
do teneatur.

CAPVT XXV.

DUBIUM, An reus si iurauerit custodi carceris, vel iudici se reditum ad carcerem, redire teneatur, etiam si sit condemnatus ad mortem?

Sunt duæ opiniones, Prima assentit esse licitum redire, siue iuste, siue iniuste sit condemnatus ad mortem: & cum sit licitum redire, ut iuramentum impleatur, eo ipso redire obligatur. Sic Caietanus, 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. & Nauarrus in *Manuali*, cap. 12. num. 18. Romanus in *l. Stipulationibus ff. De verb. obligat.* & probant, quia omne iuramentum eo ipso, quod est licitum, est obligatorium. Quod autem in predicto casu licitum sit implere iuramentum, probant; quia licitum est sustinere mortem, siue iuste, siue iniuste illata sit ab alio.

Secunda opinio assentit, reum in eo casu non esse obligatum ad redeundum in carcerem, immò peccate, si redeat. Sic Glossa in *Clemen. Pastoralis, de senten. & re iud.* Glossam communiter sequuntur Andreas, Abbas, Hippolytus, Ancharanus, quod citat Couarruias, lib. 1. *variar. resolut. cap. 2. num. 7.* Sic etiam maior in 4. *distinct. 15. quæst. 22.* Siluester, in *verbo iuramentum*, 4. quæst. 24. & *verbo Accusatio quæst. ult.* & Angelus, *verbo iuramentum*, num. 27. Tabiena, in *verbo iurare. quæst. 10. dubitatione 3.* & probant, quia vniuersique tenent suam propriam vitam tueri: sed in predicto casu scit se mortuum iniuste, si redeat ad carcerem, ergo ipsi imputabitur mors sui ipsius, quia sine causa iusta facit aliquid, ad quod sequitur mors ipsius.

Ad hoc dubium dicendum est, Primò quotiescunque carcer est iniurius, non potest licite redire: per carcerem iniurius intelligitur, quando carcer est iudicis non competentis, siue tyranni, vel quando est iudicis quidem competentis, procedentis tamen contra ordinem iuris, & hoc sensu loquitur secunda opinio, & est vera. Quod si Caietanus in hoc sensu intelligat, loquitur improbabili-ter.

Secundò, si reus secundum rei veritatem est innocens, at verò secundum allegata, & probata in iudicio est conuictus, ut reus, tunc licite redit ad carcerem, & in hoc sensu loqui videtur Caietanus, cum ait, siue iuste, siue iniuste damnetur ad mortem, tenetur ad redeundum. Per iniustam sententiam intellexisse videtur Caietanus, non quatenus fertur sententia secundum allegata, & probata, sed quatenus fertur contra innocentem. Sic enim dicimus, quempiam absque culpa condemnari, non tamen sine causa: & in hoc sensu probatur, quia licitum est innocenti, secundum allegata tamen, & probata conuicto, pati, & sustinere mortem, cum mors inferatur à iudice competenti, & seruato ordine iuris. Item licitum est innocenti, hoc modo conuicto non tueri se ipsum, quia in omittenda sui defensione non cooperatur ad mortem sui ipsius, siquidem iustam habet causam mortem sustinendi.

Dubium secundum, An reus condemnatus ad mortem possit omittere allegationes, appellationes, recusationes, exceptiones ad sui defensionem? De hac re agit Couarruias, in *Epitome in 4. De matrimonio, par. 2. §. 8. nu. 15. & sequen.*

Sed breuiter respondetur iuxta distinctionem prædictam, si reuera iniurius est condemnatio ad mortem, non potest licite omittere huiusmodi iustas sui defensiones; quia sine iusta causa sineret se occidi. Si tamen condemnatio sit secundum allegata, & probata, tunc etiam si reuera sit innocens, potest omittere supradictas sui defensio-

nes; quia non sinit se occidi absque iusta causa, licet absque culpa.

Dubium tertium, Quando reus interrogatus à iudice teneatur veritatem confiteri, etiam si condemnandus sit ad mortem? Respondetur, ex communi sententia, cum teneri ad veritatem confitentiam quotiescunque à iudice, seruato ordine iuris, legitime interrogatur. Verum tota difficultas est, quando legitime interrogatur, & quando secundum ordinem iuris. Ad hoc responderet S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 2. in ipso articulo communiter receptus, ut ait Nauarrus in *Manuali*, cap. 25. num. 26. proponendo hanc regulam generalem, tunc legitime reum interrogari à iudice, quando est infamia contra reum, vel indicia insufficientia, ut ait Nauarrus loco citato. Intelligitur vnum indicium idoneum, & graue, vel plura illi æquipollentia, ut sentit Bartolus *l. fin. ff. De quæstionibus, num. 7.* Semiplena probatio est vnus testis omni exceptione maior, id est, contra quem reus nihil possit excipere: quia sit testis omnes habens conditiones, quæ secundum ius requiruntur? ad hoc, ut testis sit idoneus. Si igitur aliquid istorum sit, & in processum contra reum confiteri, & notificatum sic ipsi reo, tunc tenetur reus interrogatus à iudice veritatem confiteri. Sed quia ista regula est generalis, eget maiori declaratione.

Notandum igitur est, quando in iudicio iudex in causis criminalibus procedat per accusationem, instante, & petente accusatore.

Primò iudici constare debet de delicto, vnde statim per se, vel per internuncios suos curat certior fieri de delicto: nunquam enim iudex in aliquo crimine potest procedere contra reum, nisi prius ipsi constiterit de delicto facto: mox certior factus de delicto: testes recipit, quos accusator nominauit, & subministrauit: deinde si tres, vel duo testes: contra reum deposuerint, sit plena probatio, quæ sufficit ad condemnationem malefactoris. Si vero vnus tantum testis omni exceptione maior deposuerit contra reum, sit semiplena probatio, quæ non sufficit ad interrogandum, & examinandum reum etiam per torturam. Vnde cum per accusationem procedat iudex, plene probato, vel semiprobato crimine, reus interrogatus tenetur veritatem confiteri.

Secundò notandum est, in iudicio aliquando procedi non instante accusatore, existente tamen aliquo in locum accusatoris, puta, quando crimen est notorium, & simul etiam notorius est malefactor: tunc notorium non solum aperit iudici viam ad inquirendum, hoc est, ad testes, & informationes allumendas contra reum, sed etiam facti, ut possit iudex procedere, vsque ad executionem, ut ait Iul. Clarus, lib. 5. *Receptarum sententiarum, in præctica criminali, quæst. 9. nu. 1.* ex communi sententia: tunc enim, quia euidencia criminis, & malefactoris est loco accusatoris, ut constat ex *cap. Euidencia, de simonia*, iudex statim allumit testes: qui si tres, vel duo fuerint, sit plena probatio, & executioni mandatur sententia iudicis contra reum.

Tertiò, quando reus est deprehensus in flagranti delicto, tunc etiam huiusmodi deprehensi aperit viam iudici, ut inquirat, id est, testes, & informationes recipiat contra reum, quibus præcedentibus, examinatur, & interrogatur legitime reus.

Quartò, per querelam, ab aliquo iudici potestam procedit iudex contra reum dupliciter, ut dicimus supra in *cap. 22.* Vno modo per querelam habentem locum accusationis, & statim iudex informationes, & testes allumit nominatos ab eo, qui querelam potest, quibus probationibus, præcedentibus legitime examinatur, & interrogatur reus. Aliquando verò querela non est loco accusationis, sed aperit, ac munit viam iudici, ut ipse ex officio suo inquirat contra reum, id est, informationes, & testes recipiat, quos in crimine informatos inuenit, quibus deponentibus contra reum, tunc legitime reus interrogatur, & examinatur.

Quin-

Quinto, quando in iudicio proceditur per inquisitionem, tunc si diffamatio est contra Titium reum, iudex legitime ex officio suo certior factus de crimine, & de fama, contra Titium, informationes, & testes assumit: quibus assumptis legitime examinatur reus.

Ceterum sunt aliqui casus, in quibus iudex etiam sine ulla infamia præcedente contra reum, inquit ex officio suo, informationes, & testes accipiendo: de quibus casibus diximus, *supra*, cap. 17.

Sexto, quando proceditur in iudicio per denuntiationem, de qua diximus *supra* cap. 21. tunc iudex ex officio suo inquit contra reum, assumendo informationes, & testes productos à denuntiatore, vel quos ipse iudex ex suo officio inquirendo informatos inuenit: quibus assumptis, legitime interrogatur, & examinatur reus.

Dubium quartum, Quid, si reus legitime interrogatus à iudice, neget veritatem, an teneatur in conscientia ad penam, ad quam damnaretur, si fuisset veritatem confessus? V. g. Titius legitime interrogatur super hæresi, & negat se fuisse hæreticum; & propter hoc non confiscatur eius bona, an in conscientia teneatur ea bona fisco reddere, quia alioqui fuisset confiscata, si esset confessus.

Sunt duæ opinioniones, Prima est Soti, *lib. 2. De Iustitia, quest. 6. art. 6. concl. 4. ad finem*, hunc esse obligatum in conscientia, eam penam solvete; quia contra iustitiam negavit veritatem, & consequenter contra iustitiam impedivit, ne fisco ea bona consequeretur: at is, qui impedit alium contra iustitiam, ne consequatur suum ius, teneatur ad restitutionem.

Secunda opinio asserit, non esse obligatum in conscientia ad restitutionem, sic Nauarrus *in Manuali, cap. 18. num. 49.* & probat: quia ad penam reus non tenetur, nisi post condemnationem iudicis. Item, quia alioqui teneretur ite in exilium, si pena esset exilii.

Ad hoc dubium respondetur, distinguendo, si pena sit corporis, tunc reus non tenetur eam solvere in conscientia; quia reus non tenetur esse executor huiusmodi pœnarum: tales sunt amputatio membri, pœna verberum, vel auxilij. Si verò pœna sit solum pecuniaria, tunc etiam distinguendum est. Nam vel sermo est in casu, quo reus negat veritatem, parte denuntiante, vel accusante, vel per querelam petente pœnam ordinariam, constitutam à lege, & per legem sibi applicatam: & tunc reus teneatur in conscientia eam penam solvete; quia fecit contra iustitiam debitam patri; pars enim ius habet ad penam: vel sermo est in casu, quo tractatur de rescindendo contractu, qui per leges rescindi debet, & tunc etiam reus negans veritatem, instantem, & petente parte, tenetur in conscientia postea contractum rescindere; quia contra iustitiam, impedit rescissionem contractus: Vel sermo est de damno, quod non est pœna, & tunc etiam reus negans veritatem ad restituendam damnum. V. g. negavit merces, quas transferebat, vel introducebat, vel vendebat, ex quibus certum vectigal, vel gabellam debebat, teneatur in conscientia illam solvete: Vel sermo est de alijs pœnis extra hos casus, & probabilior est opinio Nauarrus; quia pœna tunc nullam habet rationem damni, siquidem vel nulli est applicata, vel non adest pars petens illam, & pœnam nunquam tenetur reus solvete, nisi condemnatus à iudice.

Dubium quintum, Quid, si reus legitime interrogatus neget veritatem metu mortis, ad quam iuste damnaretur, an confessarius teneatur ei præcipere, ut dictum suum retrahat; quod si nolit, teneatur illum ab absoluteione repellere? Respondetur, confessarium non esse obligatum ad cogendum illum, ut retrahat dictum suum; quia esset cogere reum ad se prodendum, & præsertim, si ex tormentis liber euasit, & est solutus à carcere: est tamen obligatus confessarius monere illum, ut sit animo præparato, & voluntate confitendi veritatem, si iterum rogetur, ut prius, quantumvis sit condemnandus ad mortem; quia quoties legitime rogetur, tenetur dicere veritatem, ergo quando non rogetur, non tenetur se prodere, licet peccauerit de-

negando: debet tamen esse paratus dicere veritatem, quando documque fuerit iterum rogetur: & confessarius admonendo reum de hac re, si reus noluerit hanc voluntatem habere, repellere debet eum ab absoluteione: quia est in voluntate faciendi contra obedientiam, & iustitiam debitam.

Siroges, An confessarius teneatur monere reum de hac re? Respondetur esse obligatum, quia probabiliter credi potest, quod reus, sicut primo, negavit veritatem metu mortis, sit etiam secundo eandem negaturus, quando iterum interrogabitur.

Dubium sextum, An reus, si rogetur, de socijs criminis, possit licite eos prodere, & quando teneatur eos prodere, postquam ipse fuerit de crimine conuictus, & confessus illud, & contra socios nulla sit infamia, nulla indicia, nec probatio? Hoc dubium plene dissoluimus, *supra* cap. 18.

Dubium septimum, An reus conuictus in vno crimine in iudicio, vel confessus illud, possit interrogari à iudice de alijs criminibus à se commissis, de quibus nulla sint indicia, nulla infamia, neque probatio? Hoc etiam dubium resoluimus *supra* cap. citat.

Dubium octauum, An reus negans veritatem, de qua est legitime interrogatus, teneatur ad restitutionem damni, in qua passus est damnum accusator, vel denuntiator, vel is, qui querelam portexit. Ratio dubitandi est quia reus denegando veritatem, dicit indirecto, & per consequentiam accusatorem, vel denuntiatorem fuisse mentisum, & calumniatorem. Hoc dubium dissoluimus *in tractatu de delictis, & restitutione in particulari, cap. 9. dub. 8.*

Dubium nonum, An licitum sit reo contra ius interrogato, seipsum defendere calumniose, & mendaciter: hoc est utrum liceat reo contra ius interrogato, mentiri, ut seipsum tueatur? Respondetur ex communi sententia, non licere mentiri.

Sed difficultas est in duobus, Primo, an si reus interrogetur de crimine omnino occulto, possit licite dicere, se nihil scire de illo crimine.

Secundo, an possit licite dicere, se illud crimen non commisisse? In hoc Sotus, *in lib. De ratione tenendi secretum, memb. 3. quest. 3. concl. 3.* an primum esse licitum: secundum non item. Et probat hæc ratione, quia in iudicio mendacium non est licitum, ut si reus dicat se nihil scire, non mentitur, quia quæ scimus, aliquando scimus; ut dicamus alijs, aliquando, ut non dicamus. Potest igitur reus verè dicere, nihil scio, nimirum, ut dicam tibi, at non est licitum reo dicere, non feci istud crimen, quia quæ sunt non habent hunc ordinem, ut alia fiant ad hoc, ut dicantur, alia, ne dicantur. Non placet mihi hæc sententia, quia abiq; ratione dicitur, esse distinctionem inter scire, & facere, ut scire, dicat illum ordinem, facere verò non dicat. Unde communis est opinio, ut rectè ait Cardubensis *in Annotationibus super Sotum loco citato*, utrumque esse licitum reo, quia in utroque est æquiuoca, & ambigua responsio. Et quamuis reo contra ius interrogato, non liceat mentiri, licitum tamen est ambiguo respondere. Unde istæ negationes: nihil scio, nihil feci, in huiusmodi reo, quantumvis videantur esse negationes generales, quatenus tamen in tali loco coram tali persona, & ad talem interrogationem factæ, possunt accipi restrictè, & non generaliter; quoniam iudex duplicem personam agit, priuatam, & publicam: ut priuata est, non potest interrogare reum in iudicio. Rogat igitur, ut publicam personam agens. Quando verò rogat, ut publica, licet videatur interrogare generaliter, interrogatio tamen eius debet accipi restrictè iuxta leges; & ita eum rogat iudex præterius, Nosti, vel, Fecisti hoc crimen? intelligitur, Nosti, vel fecisti crimen, quod possit ad hoc iudicium pertinere? Et consequenter non intelligitur iudex interrogare de crimine omnino occulto, & prout de responsio rei, licet videatur esse generalis, non noui, non feci, intelligitur tamen restrictè iuxta interrogationem iudicis, nimirum,

non feci, & non noui crimen, quod ad hoc forum, vel iudicium pertineat.

Dubium decimum est de reo in causis civilibus. Finge Titium accepisse mutuo centum à Caio, & restituisse eadem illam pecuniam, & tamen restitutionem non posse Titium in iudicio probare, & conueniri à Caio, exigente ab eo in iudicio solutionem centum: si Titius fateatur eorundem iudice se accepisse centum mutuo à Caio, sed totidem restituisse, non damnabitur à iudice, ut iterum restituat totidem: est dubium, an Titius possit in huiusmodi casu iurare nihil se debere Caio, & an possit iurare se nihil mutuo accepisse à Caio? De hoc Covarruias, *lib. variar. resolut. cap. 2. num. 4.* cum quo respondemus posse iurare, se nihil debere, nec accepisse centum mutuo à Caio; quia huiusmodi responsio est stricte accipienda iuxta interrogationem iudicis, & interrogatio iudicis est in sensu, accepisti mutuo centum in Caio, quæ tenearis ei soluere? Et ita responsio accipitur stricte, non accipi mutuo centum, nimirum, quæ teneat soluere. Item, sicut per mutuum contrahitur obligatio, sic per solutionem mutui extinguitur, & cessat obligatio, ergo perinde est, ac si Titius nunquam accepisset mutuo, si iam plene soluit illud. Idem est dicendum, si Titius accepisset mutuo centum, & restituerit tantum quinquaginta. Interrogatus, an mutuo accepisset centum, potest respondendo iurare, se non accepisse mutuo centum. Similiter respondetur ad aliud dubium, quo quaeri solet: Possidet Titius fundum vel domum, & possidet tantum ex parte, & conuincitur in iudicio ab auctore Caio, volente eum peliere à tota possessione.

Si rogetur à iudice, an possideat fundum, potest respondere, se non possidere; quia hæc responsio intelligitur stricte, prout etiam stricte accipi debet interrogatio iudicis. Sic Covar. *loco citato, num. 5.*

*De iudicijs, ex quibus proceditur in iudicio
contra reum.*

CAPVT XXVI.

QUONIAM iudex ius habet inquirendi contra reum, capiendi, citandi, examinandi, & interrogandi, torquendi, condemnandi eum, & in omnibus his procedit iudex ex iudicijs sufficientibus? agendum est in præsentia de iudicijs, et videamus, quæ iudicia sufficiant ad inquirendum contra reum. Item, quæ sufficiant ad capturam, citationem, examinationem, tormentum, & condemnationem reorum.

Primo est notandum, postquam constitit iudici de delicto malefactoris, statim eum procedere ad informationes, siue iudicia, siue testes recipiendos contra reum.

Secundo, iudex ad iudicia assumenda contra reum, duobus modis procedit.

Primo, quando crimen est notorium, occultus tamen est reus, procedit iudex inquirendo generaliter, quis crimen commiserit, & interrogat primo eos, quos putat esse confesos, siue informatos de crimine, quod si omnes responderint se nescire, tunc interrogat eos super fama, etiam generaliter interrogando, quis de eo crimine sit diffamatus: & ubi ex ipsis informationibus assumptis resultat suspicio, vel iudicium contra aliquem, tunc incipit specialiter inquirere contra eum. Vnde in hoc modo procedendi generalis inquisitio aperit, & munit viam specialis inquisitioni.

Secundo modo, quando constat de crimine, & certus etiam est de malefactoris, tunc iudex incipit specialiter inquirere contra eum, hoc est, incipit assumere informationes, iudicia, & testes contra reum.

Tertio, iudiciorum tres solent gradus constitui: nam quedam iudicia dicuntur leuia, alia graua, alia grauissi-

ma. Leuia sufficiunt ad capturam reorum, non tamen, ut statim debeat reus examinari, sed, ut præcludatur reo omnis facultas fugiendi. Item, leuia iudicia sufficiunt ad inquirendum contra eum, hoc est, ad hoc, ut iudex ad officio suo assumat informationes, & testes contra reum: & hæc vtraque iudicia dici solent suspensiones contra reum. Graua vero iudicia sunt ea, quæ sufficiunt, vel ad citandum reum, quando absens est, vel si præsens sit, ad examinandum, interrogandum eum. Grauissima verò iudicia dicuntur ea, quæ indubitata sunt, & sufficiunt, & requiruntur ad condemnandum reum.

Quarto, ad inquirendum, id est, ad informationes, & testes recipiendos contra reum, sufficit aliqua probabilis suspicio, qualis est assertio vulnerati, & ex vulnere monentis: item, inimicitia grauis inter duos: item fama contra aliquem: item dictum socii criminis: item, vnus testis, quamuis inhabilis: & hæc eadem iudicia sufficiunt ad capturam reorum. At verò ad citandum aliquem absentem, non sufficiunt prædicta iudicia, sed præter famam etiam requiruntur alia iudicia legitima, & graua: & hoc idem dicendum est de iudicijs, quæ requiruntur ad examinandum, & interrogandum reum. Item, ad tormentum requiruntur iudicia graua: ad condemnandum reum, requiruntur grauissima, & indubitata, maxime in delictis occultis, & difficultis probationis. Nam licet inter Doctores sunt opiniones, alijs essentibus, neminem posse condemnari ad poenam corporis ex solis iudicijs etiam indubitatis, nisi ad poenam pecuniariam, alijs verò assentibus, etiam ad poenam corporalem posse aliquem condemnari ex solis iudicijs indubitatis; ut tamen ait Iulius Clarus, *lib. 5. Receptorum sententiarum in pract. criminali, quest. 20. num. 6.* communis est sententia Doctorum, assentium posse condemnari reum ad poenam corporis, non quidem mortis, sed verberum, irremiu, vel similem aliam ex solis iudicijs indubitatis. Sed notandum est ex eodem auctore, *num. 7.* aliquos esse casus, in quibus etiam ex iure communi potest quis ad mortem condemnari ex præsumptionibus, ut in assassinis, crimine heresis, & simoniz.

Dubium, An sola diffamatio contra aliquem sufficiat ad torquendum, vel examinandum, & interrogandum? Respondetur, solam sufficere ad inquirendum contra reum, hoc est, ad hoc, ut iudex ex officio suo assumat informationes, & testes; non autem sufficere ad torquendum, vel examinandum reum, & hoc est ex iure. Vitum verò ex consuetudine sufficiat ad torquendum reum, dubium est: nam, teste Iulio Claro, *lib. citato, quest. 21. num. 1.* multi Doctores aiunt sufficere ex consuetudine. Cæterum, ut ait idem auctor, tutior est opinio eorum, qui asserunt non sufficere, nisi simul cum infamia addit vnus testis, vel aliquid aliud graue iudicium ad torquendum.

Dubium secundum, Vitum vnus testis, sit sufficiens iudicium? Respondetur ex eodem auctore, *quest. 21. num. 7.* Si testis est omni exceptione maior, id est, talis, contra quem nulla possit opponi exceptio, sufficit ad torquendum reum. Si verò sit testis, alioqui ex iure inhabilis, non sufficit ad torquendum, ne ad examinandum, sed ad inquirendum contra reum, id est, ad alias informationes, iudicia, & testes recipiendos.

Dubium tertium, Vitum dictum socii criminis sufficiat ad inquirendum contra reum? Respondetur, non sufficere ad examinandum reum; sufficere tamen ad inquirendum, id est, ad informationes, & testes assumendos contra reum. Item, assertio vulnerati, dicentis se à Titio fuisse vulneratum, si postea conualuerit, perinde est, ac si denuntiasset, vel querelam porrexisset. Et ita sufficit ad assumendas informationes, & testes per inquisitionem contra Titium. Si verò ex vulnere monatur, & vique ad mortem perseveret in huiusmodi assertionem, est sufficiens iudicium ad capiendum Titium.

Si roges, An sit iudicium sufficiens ad torquendum eum? Respondetur, asserere aliquos, sufficere. Sed, ut ait